

Docentenhandleiding Van Gogh Huis,
Nieuw-Amsterdam

Voor basisschool leerlingen groep 7

Inhoudsopgave

Inleiding.....	blz.	2
Les 1, welke beroemde schilder is in Nieuw-Amsterdam geweest.....	blz.	4
Voorwerpen en uitleg.....	blz.	5
Wie was Vincent van Gogh.....	blz.	7
Wanneer leefde Vincent van Gogh.....	blz.	8
Achtergrond informatie / powerpoint presentatie.....	blz.	9
Beschrijving leven Vincent van Gogh.....	blz.	12
Les 2, Van Gogh in Nieuw-Amsterdam.....	blz.	14
Opdrachtenblad 1/2.....	blz.	16
Opdrachtenblad 2/2.....	blz.	17
Opdracht 2.....	blz.	18
Fotobladen.....	blz.	19
Achtergrondinformatie over het leven in Nieuw-Amsterdam in de 19 ^e eeuw.....	blz.	23
Naar het Van Gogh Huis.....	blz.	24
Een brief schrijven aan Vincent.....	blz.	29
Optionele verwerkingsopdrachten.....	blz.	31
Antwoorden.....	blz.	33

Inleiding

Wat is het?

Het lespakket 'Vincent van Gogh in Nieuw-Amsterdam' is een lessenserie over de tijd dat de kunstenaar in Nieuw-Amsterdam verbleef. Aan de hand van oude bronnen, zoals foto's, voorwerpen en brieffragmenten, afbeeldingen, film en een bezoek aan het Van Gogh Huis ontdekken de leerlingen meer over de bijzondere schilder die in hun dorp verbleef en over het leven van de mensen die hij tegenkwam. Het doel van het pakket is de leerlingen kennis te laten maken met de geschiedenis van de omgeving waarin zij wonen. Op deze manier worden de leerlingen zich op een speelse manier bewust van de verschillen tussen het leven vroeger en nu.

Doelstellingen (leerdoelen)

Het lespakket is bedoeld voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs. Het is aan te raden het lespakket in te zetten op het moment dat u het tijdvak burgers en stoommachines behandelt. Het lespakket kent verschillende leerdoelen:

- De leerlingen weten wie Vincent van Gogh was, en waarom hij nu als een belangrijke kunstenaar beschouwd wordt.
- De leerlingen weten wat voor schilderijen Vincent van Gogh maakte en kunnen uitleggen waarin zijn Nederlandse schilderijen verschillen met de schilderijen die Van Gogh in Frankrijk maakte.
- De leerlingen weten waarom Van Gogh naar Drenthe kwam en realiseren zich hoe bijzonder het is dat deze kunstenaar in hun dorp is geweest.
- De leerlingen hebben een beeld van het leven in Nieuw-Amsterdam in de negentiende eeuw.
- De leerlingen kunnen verschillen en overeenkomsten tussen het leven nu en in de negentiende eeuw benoemen.
- De leerlingen oefenen met het werken met bronmateriaal.
- standplaatsgebondenheid

Erfgoeddoelen

Aan de hand van de schilder Vincent van Gogh ontdekken de leerlingen meer over de geschiedenis van hun eigen omgeving. Op de schilderijen en tekeningen en in de brieffragmenten van Van Gogh wordt duidelijk hoe de mensen in het veen leefden. Ze maken kennis met de trekschuit, de veenarbeiders en de woeste gronden. Om het beeld compleet te maken, wordt het materiaal van Van Gogh gecombineerd met oude foto's, die veelal rond 1900 gedateerd kunnen worden. Zo wordt duidelijk dat Nieuw-Amsterdam niet alleen een plek was waar de veenarbeiders hun hoofd boven water probeerden te houden, maar dat het ook een pleisterplaats was voor handelaren, waar hotels en villa's als paddestoelen uit de grond schoten.

Lesstofverrijkend

Het lespakket behandelt zowel het verleden van Nieuw-Amsterdam als de kunstenaar Vincent van Gogh. U kunt het lespakket daardoor ook inzetten in de teken- of handvaardigheidslessen. Hiervoor worden suggesties gedaan in deze docentenhandleiding.

Tijdvakken

Tijd van burgers en stoommachines

Canon

Venster Vincent van Gogh

Kerdoelen

- 51: De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- 52: De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak 'Burgers en stoommachines'.
- 56: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van het culturele erfgoed.

Materiaal

- het koffertje van Van Gogh met de voorwerpen
- powerpointpresentatie 'Wie was Van Gogh?'
- lesbrieven
- achtergrondinformatie
- palet met kleurenschema van de aardkleuren die hij in Drenthe gebruikte
- DVD-materiaal over Vincent van Gogh en het veen
- Boek over Vincent van Gogh
- Contract
- Inventarislijst

Aanvullende informatie

U kunt een afspraak maken voor een bezoek aan het Van Gogh Huis met Tineke de Roo. U kunt haar bereiken op: 0591-555600

Van Gogh Huis
Van Goghstraat 1
7844 NP Veenoord/Nieuw-Amsterdam
www.vangogh-drenthe.nl

Zorg ervoor dat u voor het bezoek aan het museum op tijd voldoende begeleiders en vervoer regelt. Per 10 kinderen is 1 begeleider gewenst.

Les 1 – Welke beroemde schilder is er in Nieuw-Amsterdam geweest?

Activiteit: *De leerlingen ontdekken aan de hand van voorwerpen in de leskist welke beroemde schilder er een tijdje in Nieuw-Amsterdam heeft gewoond.
De leerlingen bekijken een powerpoint over Vincent van Gogh.
De leerlingen maken een tijdbalk.*

Doel: *De leerlingen oefenen met het associëren van voorwerpen bij een persoon.
Leerlingen komen meer te weten over de achtergrondgeschiedenis van Vincent van Gogh.
De leerlingen plaatsen Vincent van Gogh in de tijd.*

Duur: *ca. 45 minuten*

Lesmateriaal: *Leskoffer, powerpointpresentatie Vincent van Gogh, beamer of digitaal schoolbord, kopie tijdbalk-opdracht.*

Vorbereiden:

- Bekijk de voorwerpen in de leskoffer.
- Bekijk de powerpointpresentatie en neem de achtergrondinformatie door.
- Regel een beamer of een digitaal schoolbord en controleer of de presentatie werkt.
- Kopieer de tijdbalk-opdracht.

Uitvoeren:

1. Van wie is de koffer?

Zet de gesloten koffer op tafel. Vertel de leerlingen dat er een oude koffer gevonden is, maar dat we niet weten van wie de koffer is. Creëer een geheimzinnige sfeer, waardoor de leerlingen niets liever willen, dan weten van wie de koffer is. Voordat u de koffer opent kunt u de leerlingen vragen of zij aan de buitenkant kunnen zien van wie de koffer is. Hangt er misschien nog een kaartje met een naam en adres aan?

Om de leerlingen te laten ontdekken wie de eigenaar van de koffer is, haalt u één voor één in willekeurige volgorde de voorwerpen te voorschijn. Bij ieder voorwerp kunt u een aantal vragen aan de leerlingen stellen.

Halverwege het uitpakken van de koffer, kunt u vragen of de leerlingen al een vermoeden hebben van wie de koffer is geweest. Bijvoorbeeld: van een schilder.
Waarom denken ze dat?

Als de koffer leeg is, kunt de leerlingen vragen:

- In welke tijd de koffer achtergelaten zou kunnen zijn.
- Wat zou het beroep zijn geweest van de eigenaar van de koffer?
- Welke oude schilders kennen de leerlingen?
- Welke schilder heeft een tijdje in Nieuw-Amsterdam gewoond?

In het najaar van 1883 verbleef Vincent van Gogh twee maanden in Nieuw-Amsterdam. Uiteindelijk vertrok hij overhaast uit Drenthe vanwege geldgebrek en deels vanwege eenzaamheid. In zijn haast om weg te komen, liet Vincent van Gogh zijn koffer in Nieuw-Amsterdam achter.

Voorwerp	Uitleg	Vragen
Lok	Turfwol, waaruit een soort textiel werd geweven. Hiervan werd kleding gemaakt. Het werd ook wel geperst voor het maken van paardendekens, tapijten en hoeden. Kleur: lichtbruin	U kunt de leerlingen het materiaal laten voelen. Wat zou er van gemaakt worden? Is het iets van nu of van vroeger? Waarom denken ze dat? Wordt het nu nog gebruikt?
Steenkoolbrieket	Hiermee kon de kachel ongeveer één uur branden. Een turf brieket werd gemaakt door turf te persen, en ziet er bijna hetzelfde uit, alleen de kleur is bruin.	U kunt de leerlingen het materiaal laten voelen. Waar zou het voor gebruikt worden? Is het iets van vroeger of nu? Waarom denken ze dat? Hoe worden het huis nu warm gestookt?
Microliet	Dit is een van vuursteen gemaakt werktuig dat minder dan 3 cm lang is en minder dan 1 cm breed. Ze werden gemaakt van kleine stenen. Van Gogh schilderde de eikenwortels aan de Herendijk. Dit is een zandkop die hoger ligt dan de rest van het gebied en hier zijn prehistorische voorwerpen gevonden, waaronder microliet	U kunt de leerlingen de microliet laten voelen en ze de volgende vragen stellen: Waar is het van gemaakt denk je? Waar zou het voor gebruikt worden? Hoe oud zou het zijn?
Turf	In de hoogveengebieden werd vroeger veel turf gestoken. Dat betekende dat de veenlaag er in mooie blokken werd uitgestoken en de turf te drogen werd gelegd. Als de blokken droog waren, kon je ze als brandstof gebruiken.	U kunt de leerlingen het materiaal laten voelen. Wat zou het zijn? Waar werd het voor gebruikt? Is het oud of nieuw? Wie zou het gebruikt hebben?
Houtskool	Houtskool is een natuurproduct waarmee je kunt tekenen. Het bestaat uit staafjes verkoold hout. Het mag niet krassen of verpulveren tijdens het tekenen.	Wat is het? Wat kun je met dit materiaal? Wie werken er met dit materiaal?
Inkt	Hier kun je mee tekenen of schrijven.	Wat is het? Wat kun je met dit materiaal? Wat heb je nodig om er mee te werken (kroontjespen). Is dit materiaal van vroeger of van nu? Waar schrijven we nu mee?
Palet	Een palet is een dunne, houten plank waar een schilder verf op kan mengen. Er zit meestal een gat in, waar de schilder zijn duim door kan steken. De verf wordt in hoopjes op het palet aangebracht.	Wat is het? Hoe wordt het gebruikt? Wie zou het gebruiken hebben?
Timmermanspotlood	Vincent van Gogh gebruikte het timmermanspotlood om mee te schetsen en te tekenen.	U kunt de leerlingen de volgende vragen stellen: Wat is het? Waar zou zo'n potlood voor gebruikt kunnen zijn?

		Welke beroepsgroepen zouden zo'n potlood gebruikt kunnen hebben?
Olieverf	Olieverf is een verfsoort. Het is een mengsel van zeer fijn gekleurd poeder dat vaak door lijnolie gebonden wordt. Olieverf is vanaf de vijftiende eeuw een belangrijk medium in de schilderkunst. De verf kan zowel dun als dik worden aangebracht.	Laat de leerlingen de tube bekijken. Wat is het? Hebben de leerlingen wel eens met dit materiaal gewerkt? Wie zou het gebruikt hebben?
Penseel	Een penseel is gereedschap dat door kunstschilders wordt gebruikt voor het aanbrengen van olie-, acryl- of aquarelverf. Voor een penseel wordt zacht en soepel haar gebruikt, zoals dat van een marter.	Wat is het? Wie zou het gebruikt hebben?
Pijp	Met een pijp kun je tabak roken. De pijp bestaat uit een buisje met een komvormige houder voor de tabak.	Wat is het? Waar werd het voor gebruikt? Wordt het nu nog gebruikt? Zouden het vooral mannen of vrouwen zijn geweest die het voorwerp vroeger gebruikten? Waarom?

2. Powerpointpresentatie 'Wie was Vincent van Gogh?'

U kunt beginnen om te inventariseren wat de leerlingen al van Vincent van Gogh weten. Daarna kunt u met de powerpointpresentatie behandelen.

Verwerking:

Om de leerlingen houvast te geven bij het plaatsen van Vincent van Gogh in de tijd, kunt u de leerlingen de opdracht met de tijdbalk laten maken. Hierin wordt het tijdvak Burgers en Stoommachines behandeld, evenals de geboorte- en sterfdata van Van Gogh. De leerlingen rekenen aan de hand van hun eigen geboortedatum uit hoeveel jaar na Vincent van Gogh zij geboren zijn en hoe lang het geleden is dat Vincent van Gogh overleden is.

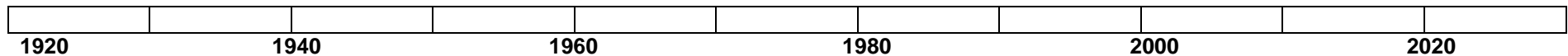
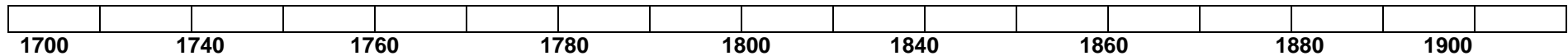
U kunt de opdracht naar eigen inzicht uitbreiden met de jaartallen die in de achtergrondinformatie van de powerpointpresentatie gegeven worden.

Wanneer leefde Vincent van Gogh?

Tijdbalk

Opdracht

- a Plak de beide tijdbalken aan elkaar
- b Zet de geboorte- en sterfdatum van Vincent van Gogh op de tijdbalk.
- c Zet het jaar dat Vincent van Gogh Nieuw-Amsterdam bezocht op de tijdbalk.
- d In welk tijdvak leefde Vincent van Gogh? Omcirkel het juiste antwoord:
 - A. De tijd van pruiken en revoluties
 - B. De tijd van burgers en stoommachines
 - C. De tijd van de wereldoorlogen
- e Kleur het tijdvak waarin Vincent van Gogh leefde groen.
- f Kleur het tijdvak waarin jij leeft blauw.
- g Zet jouw geboortjaar in de tijdbalk. Hoeveel jaar na Vincent van Gogh ben jij geboren?
- h Zet een kruisje bij het jaar waarin we nu leven. Hoeveel jaar is het geleden dat Vincent van Gogh is overleden?

Achtergrondinformatie bij de powerpointpresentatie

Graf van zijn broertje

Neset de ingang van de kerk
was Vincent's vader dominee
was.

Geboortehuis in Zundert

10 jaar

19 jaar

Vincent van Gogh
1853 - 1890

Den Haag

Kuratzenhof Coupil
Den Haag

Oom Cent

Borinage, mijnstreek in België

Den Haag / Haagse School

Hoek Herengracht / Prinsessegracht

Gien met kind op haar schoot

Drenthe 1883

Brabant, Nuenen

WOLVEN

Aardappeleters

Defenies tekenen van handen en hoofden

Van Gogh's belangrijkste Nederlandse werk

Parijs, invloed impressionisten

De Seine met de Pont de la Grande Jatte

Vase met herfstbloemen, 1888

In Drenthe maakte Vincent donkere schilderijen. Het is herfst, en Vincent heeft weinig verf en geen goede personen.

In Frankrijk maakt Vincent kennis met andere kunstenaars. Zij schilderen met strepen en streepjes.

In Zuid-Frankrijk is er altijd veel zon en licht. Dat zie je duidelijk in Vincents schilderijen. Vincent schildert streepjes en kleurvlakken.

Tussen 1886 en 1889 maakte Vincent meer dan 30 zelfportretten

Het gele huis en Vincents oor

Saint Remy, psychiatrisch ziekenhuis

Klaprozen met vinders

Irissen

Amandelbloesem

Auvers sur Oise

Auberge Ravoux

Korenvelden

Graven van Vincent en Theo

Op 27 juli 1890 liep hij een korenveld in en schoot zichzelf in de borst. Hij overleed twee dagen later.
Theo overleed een half jaar na Vincent

Beschrijving leven Vincent van Gogh

Slide 1

In 1851 trouwden de ouders van Vincent van Gogh, Theodorus van Gogh en Anna Cornelia Carpentus. Theodorus was dominee van de Nederlandse Hervormde kerk. Anna Cornelia was de dochter van een boekhandelaar. Hun eerste kindje werd doodgeboren. Het jongetje heette Vincent en werd begraven bij de ingang van de kerk in Zundert in Brabant.

Slide 2

Op 30 maart 1853, precies een jaar na het eerste kindje, werd Vincent Willem van Gogh geboren in Zundert. Vincent kreeg nog twee broertjes en drie zusjes. Theo, zijn vier jaar jongere broer, was zijn favoriete broer.

Slide 3

Op school leerde Vincent graag vreemde talen, zoals Frans, Engels en Duits. Maar hij maakte zijn school nooit af. Toen Vincent 16 was, stopte hij met school.

Slide 4

In juli 1869 ging de zestienjarige Vincent bij zijn oom Cent in Den Haag werken. Oom Cent had een kunsthandel. Vincent werd er jongste bediende. In Den Haag schreef Vincent veel brieven naar zijn broer Theo.

In 1876 vond Vincent het werk bij de kunsthandel niet zo leuk meer. Hij deed niet langer zijn best op zijn werk, en oom Cent moest Vincent ontslaan.

Slide 5

Na het werk bij de kunsthandel koos Vincent voor een heel ander beroep. Hij besloot dat hij dominee wilde worden. Hij verhuisde naar Engeland en werd hulponderwijzer op een school en ging voor de kerk werken. Daarna ging Vincent naar België om als prediker te werken bij de arme mijnwerkers.

Na een paar jaar vond Vincent zijn echte roeping: hij wilde kunstenaar worden. Hij ging in Brussel wonen, en begon met schilderen. Maar Vincent van Gogh was toen niet zo beroemd als nu. Hij verdiende helemaal niets met zijn schilderijen. Daarom kreeg hij geld van zijn broer Theo om te leven.

Slide 6

In 1881 vertrok Vincent weer naar Den Haag om schilderlessen te volgen bij de beroemde schilder Anton Mauve. Deze beroemde schilder was getrouwd met een nicht van Vincent. Maar Vincent bleef niet lang in Den Haag. Hij leerde er een ongetrouwde vrouw met twee kinderen kennen en nam hen in huis. In die tijd was het heel onfatsoenlijk om met een ongetrouwde vrouw, die al twee kinderen had, samen te leven. Theo wilde dat Vincent Den Haag zou verlaten. Dat deed Vincent in 1883.

Slide 7

Op 11 september 1883 reisde Van Gogh met de trein van Den Haag naar Hoogeveen om te schilderen. Hij verbleef drie weken in het logement van Hartsuiker. Op 2 oktober ging Vincent met de trekschuit van Berend Santing van Hoogeveen naar Nieuw-Amsterdam. Hij schreef in zijn eerste brief vanuit Nieuw-Amsterdam: *"Dit maal schrijf ik u heel uit den achterhoek v. Drenthe waar ik gekomen ben na een eeuwig lange vaart in de trekschuit door de heide.*

Het land u te beschrijven zoo als 't zou behooren gedaan te worden zie ik geen kans toe daar de woorden mij ontbreken".

In december vertrok Vincent naar Hoogeveen en ging met de trein naar zijn ouders in Brabant.

Slide 8

In Brabant schilderde Van Gogh de boeren en de wevers in zijn omgeving.

Slide 9

Dit schilderij ken je vast wel. Vincent schilderde het in Brabant. Het heet 'de aardappeleters'. Het was zijn eerste grote schilderij. De mensen vonden het schilderij helemaal niet mooi! Dat is nu wel anders.

In 1885 ging Vincent weer weg uit Nederland. Eerst ging hij drie maanden naar een schilderschool in Antwerpen. Maar hij vond de school niet zo leuk. Daarom ging hij naar Parijs, om bij zijn broer Theo te gaan wonen.

Slide 10

Broer Theo werkte in Parijs bij een kunsthandel. Soms ging Vincent met hem mee. Zo maakte hij kennis met de werken van andere schilders, zoals de impressionisten. Die schilderden heel anders dan hoe Vincent gewend was. Zij maakten kleine stippeltjes en streepjes en gebruikten hele andere kleuren. Vincent bestudeerde de schilderijen van de impressionisten goed.

Slide 11

De schilderijen die Vincent in Frankrijk maakte, verschillen erg van de schilderijen die hij in Nederland maakte. De Nederlandse schilderijen waren vaak heel donker van kleur. Soms komt dat door de tijd van het jaar. De Drentse schilderijen maakte Vincent in de herfst. Maar hij had ook een gebrek aan verf en goede penselen.

Vincent maakt wel steeds realistische schilderijen. Je kunt zien wat de afbeelding voorstelt. Maar de schilderijen lijken niet op foto's. Dat wilde Vincent niet. Als je een levensechte afbeelding wilde, moest je maar een foto maken.

Slide 12

Vincent wilde graag geld verdienen met het schilderen van portretten van mensen. Maar niemand wilde model voor hem zitten. Daarom kocht hij een spiegel en maakte portretten van zichzelf. De eerste schilderijen die hij maakte, waren nog grijs en bruin van kleur. Maar al snel maakte hij portretten met rode, gele, groene en blauwe verf.

Slide 13

In 1888 verliet Vincent Parijs. Hij ging naar de Provence, waar hij in Arles een huis huurde. Hij nodigde zijn vriend en schilder Paul Gauguin uit om bij hem te komen wonen, zodat ze samen konden schilderen. Om de kamer van Gauguin op te vrolijken, schilderde Vincent schilderijen met zonnebloemen.

Ondertussen ging het met de gezondheid van Vincent steeds slechter. Vincent had last van psychische problemen. Op een dag bedreigde hij zijn vriend Gauguin met een scheermes. Daarna sneed Vincent een stukje van zijn eigen linkeroor af! Vincent werd opgenomen in het ziekenhuis van Arles, Maar ook na het verblijf in het ziekenhuis ging het niet veel beter met Vincent. Daarom liet hij zich in 1889 weer opnemen in het ziekenhuis. Nu in de Franse plaats Saint-Rémy, in de buurt van Arles.

Slide 14

In het jaar dat Vincent in Saint-Rémy verbleef, maakte hij wel 150 schilderijen. Eerst mocht hij het terrein niet verlaten, en schilderde hij de wereld zoals hij die zag vanuit het raam. Hij maakte schilderijen van irissen, seringen en de met klimpop bedekte bomen in de tuin. Later schilderde Vincent veel buiten. Hij maakte schilderijen van korenvelden, olijfbomen en cipressen in de omgeving van Saint-Rémy.

Slide 15

In mei 1890 verliet Van Gogh het ziekenhuis in Saint-Rémy. Hij reisde naar Auvers-sur-Oise, een plaatsje in de buurt van Parijs. Van Gogh vertrouwde zichzelf toe aan de zorg van Paul Gachet, een homeopathische dokter en schilder. Vincent maakte hier veel schilderijen van kennissen en van de natuur. Vincent maakte in deze periode bijna één schilderij per dag.

Slide 16

Begin juni 1890 ging Vincent op bezoek bij zijn broer Theo in Parijs. Theo vertelde Vincent dat hij graag een eigen bedrijf wilde beginnen. Hierdoor zou er minder geld zijn om Vincent te onderhouden. Vincent raakt hiervan zo in paniek dat hij op 27 juli 1890 een pistool pakt, en zichzelf neerschoot. Twee dagen later zou Vincent overlijden. Theo erfde alle schilderijen die Vincent maakte.

Na Vincents dood organiseerde Theo in Parijs een herdenkingstentoonstelling voor zijn broer. Niet lang na de tentoonstelling werd Theo ernstig ziek. Op 25 januari 1891 overleed ook Theo. Theo's vrouw keerde terug naar Nederland, en nam alle schilderijen van Vincent mee naar Nederland. In 1973 werd er in Nederland een speciaal museum voor Vincent van Gogh geopend. Hier kun je het grootste deel van de schilderijen van Vincent van Gogh bekijken.

Les 2 – Vincent van Gogh in Nieuw-Amsterdam

Activiteit:	<i>De leerlingen onderzoeken brieffragmenten van Vincent van Gogh en werken met een oude kaart. De leerlingen maken een poster met oude en nieuwe foto's van Nieuw-Amsterdam en onderzoeken de overeenkomsten en de verschillen.</i>
Doel:	<i>De leerlingen ontdekken aan de hand van Vincent van Gogh meer over de geschiedenis van hun eigen omgeving. De leerlingen leren overeenkomsten en verschillen te benoemen tussen het dagelijks leven nu en het dagelijks leven ruim honderd jaar geleden.</i>
Duur:	<i>In de les: 60 minuten Het maken van foto's: 1,5 uur</i>
Lesmateriaal:	<i>achtergrondinformatie, lesbladen Voor opdracht 2 hebben de leerlingen het volgende nodig: A2 papier (1 vel per groepje), fototoestel, fotobladen, liefst in kleur, mogelijkheid om de gemaakte foto's uit te printen, scharen, lijm, viltstiften.</i>

Vorbereiden

- Lees de achtergrondinformatie over Nieuw-Amsterdam
- Kopieer de lesbladen
- Maak groepjes van vier leerlingen
- Overleg met de groepjes wie van de groepsleden een fototoestel mee naar school kan nemen
- Prik een dagdeel om met de leerlingen foto's in Nieuw-Amsterdam te maken.
- Lesmateriaal verzamelen

Uitvoeren

U kunt de les beginnen met een klassengesprek, waarin u de leerlingen vraagt wat zij al weten over het dagelijks leven vroeger in Nieuw-Amsterdam.

Bijvoorbeeld:

- waren de mensen in dit gebied arm of rijk?
- waar zouden ze van geleefd hebben?
- welke huizen zouden er vroeger al bestaan hebben?
- was Nieuw-Amsterdam vroeger net zo groot als nu?
- zijn er leerlingen die verhalen van opa's en oma's over vroeger kennen?
- in hoeverre zou het leven van vroeger verschillen van het leven van nu? Hoe zou dat komen?

Opdracht 1:

Deze opdracht kunnen de leerlingen individueel of in duo's uitwerken. Aan de hand van het antwoordmodel kunt u deze opdracht bespreken.

Opdracht 2:

In deze opdracht maken de leerlingen in groepjes van vier een poster over het leven in Nieuw-Amsterdam vroeger en nu.

Ieder groepje leerlingen krijgt 1 pakket fotovellen en het opdrachtenvel.

De leerlingen maken de vergelijking tussen het leven vroeger en nu door de oude foto's te vergelijken met nieuwe foto's. De nieuwe foto's maken de leerlingen zelf.

Het is belangrijk dat u de leerlingen goed instrueert over het maken van de nieuwe foto's. U kunt met de hele klas op stap gaan, of u kunt leerlingen in groepjes naar buiten laten gaan om de foto's te maken.

Als de leerlingen het fotomateriaal verzameld hebben, zoeken ze de oude en nieuwe foto's per thema bij elkaar. Zo komen de foto's ook op de poster. Bij ieder thema schrijven de leerlingen kort de

belangrijkste veranderingen en de overeenkomsten op. Ook noteren ze wat ze het meest opvallend vinden aan de foto's.

Verwerken

Als de posters af zijn, laat u de groepjes met behulp van hun poster aan de klas vertellen wat zij de grootste verschillen en overeenkomsten tussen het leven vroeger en nu in Nieuw-Amsterdam vinden. Laat de leerlingen ook uitleggen waarom dit voor hen de belangrijkste verschillen en overeenkomsten zijn.

Optioneel:

U kunt deze les uitbreiden door de leerlingen mee te nemen naar een plek waar Vincent van Gogh geschilderd heeft. Deze plekken kunt u op het bijgeleverde kaartje vinden. Hierop ziet u ook welke schilderijen Van Gogh waar heeft gemaakt.

Het is ook een aanrader om de leerlingen tekengerei mee te laten maken en op dezelfde plek een tekening te laten maken. In de klas kunnen de tekeningen naast het schilderij van Van Gogh gelegd worden. Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de plek nu en de plek vroeger? Welke verklaringen kunnen de leerlingen hier voor bedenken?

In het najaar van 1883 verbleef de beroemde schilder Vincent van Gogh een tijdje in Nieuw-Amsterdam. Zag de omgeving er toen net zo uit als nu? En leefden de mensen in Nieuw-Amsterdam net zo als jij nu? In deze opdrachten ontdek je hoe het leven in jouw dorp ruim honderd jaar geleden was.

Opdracht 1

Vincent van Gogh stuurde zijn broer Theo heel veel brieven. Hieronder kun je drie stukjes lezen uit de brieven van Vincent. Hij schreef ze toen hij in Drenthe verbleef. Maak de vragen die onder de brieven staan.

Brieffragmenten van Gogh

Hoogeveen, 11 september 1883

Zo-even ben ik hier aangekomen. Van de landstreek heb ik vanuit de trein mooie gedeelten gezien van de Veluwe. Doch tegen de tijd dat we in deze contreien aankwamen was het al donker. Zo weet ik er nog niets van. Ik zit nu in een grote gelagkamer**, waar een vrouw aardappelen zit te schillen. Een dezer dagen wil ik met de schuit de gehele Hoogeveense Vaart afvaren, door de veenderijen dwars door de zuidoostelijke hoek van Drenthe heen. Noordwaarts schijnt het hier prachtig te wezen tot Assen toe. Ik ben wel nieuwsgierig.*

* gebieden

** een vertrek in een herberg, hotel of café waar de gasten eten en drinken kunnen krijgen.

1. Met welk vervoermiddel is Vincent naar Hoogeveen gereisd? Wordt dit vervoermiddel nu nog gebruikt?
2. Hoe beschrijf Vincent het landschap van Drenthe? Onderstreep de gedeelten in de brief die over het landschap gaan.

Hoogeveen, ca. 15 september 1883

Nu ik hier reeds enige dagen ben en er veel heb rondgelopen, kan ik u meer mededelen omtrent de streek waar ik ben aangeland. Ik voeg hierbij een krabbeltje naar mijn eerste geschilderde studie uit deze buurt, een hut op de heide. Een hut gemaakt van plaggen en stokken.

1. In wat voor huizen wonen de mensen volgens de brief van Vincent?
2. Zouden er arme of rijke mensen in dit soort huizen wonen? Waarom denk je dat?

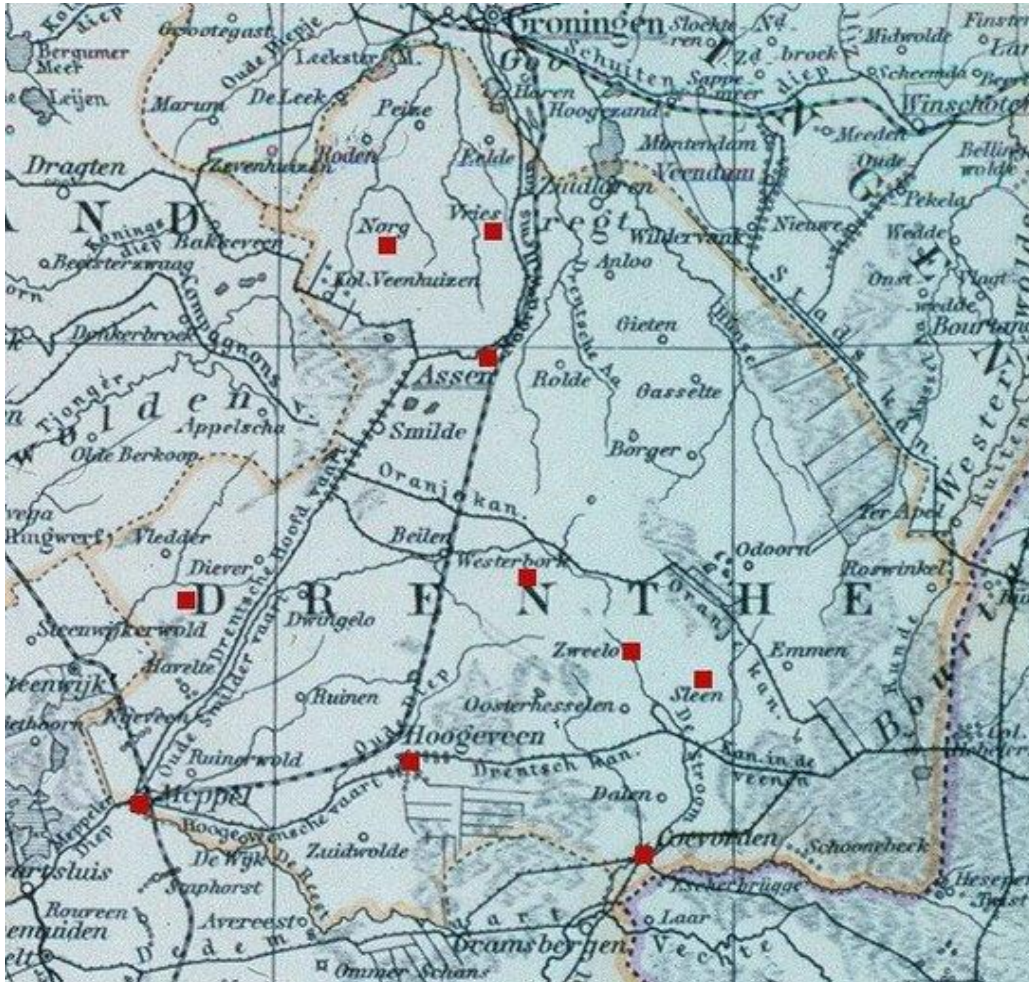
Nieuw-Amsterdam, ca. 3 oktober 1883

Ditmaal schrijf ik u heel uit de achterhoek van Drenthe, waar ik gekomen ben na een lange vaart in de trekschuit door de heide. Hier en daar een plaggenkeet of een kleine boerderij, of een paar schrale berkjes, populieren, eiken. Overal stapels turf, en telkens vaart men schuiten turf uit de moerassen voorbij. Hier en daar magere koeien van fijne kleur, dikwijls schapen en varkens.

1. Hoe is Vincent naar Nieuw-Amsterdam gereisd?
2. Hoe denk je dat dit vervoermiddel vooruit kwam? Leg je antwoord uit.
3. Met welk vervoersmiddel zou je nu gaan?
4. Vincent van Gogh deed 6 uur over de reis. Hoe lang doe je er nu over om van Hoogeveen naar Nieuw-Amsterdam te reizen?
5. In wat voor huizen wonen de mensen in Nieuw-Amsterdam volgens Vincent?

6. Hoe beschrijf Vincent het landschap?

Hieronder zie je een stukje van een oude kaart van Drenthe. De kaart is in 1882 gemaakt.

Bron: www.dbnl.org

1. Zet een kruisje op de kaart waar Nieuw-Amsterdam ligt.
2. Omcirkel Hogeveen.
3. Hoe is Vincent in Nieuw-Amsterdam gekomen? Kleur de route die Vincent per trekschuit afgelegd heeft rood.
4. Kijk nog eens goed naar de kaart. Zou Vincent sneller in Nieuw-Amsterdam zijn geweest als hij per koets had gereisd? Leg je antwoord uit.

Opdracht 2

In deze opdracht ga je een poster maken over Nieuw-Amsterdam vroeger en nu. Je maakt de poster in een groepje van vier.

Dit heb je nodig:

- A2-papier
- Fototoestel
- Printer om de foto's af te drukken
- Fotobladen
- Scharen en lijm
- Zwarte stift
- Schrijfpapier

Jullie doen het zo:

1. Vouw het papier in de breedte in tweeën. Schrijf boven de poster: Nieuw-Amsterdam rond 1900 en nu.
2. Bekijk de foto's, schilderijen en tekeningen goed. Noteer op het schrijfpapier per afbeelding wat er te zien is en wat je opvalt.
3. Op de poster komen natuurlijk ook foto's van Nieuw-Amsterdam nu. Die gaan jullie zelf maken. Maar eerst maak je een lijstje van foto's die je wilt gaan maken. Hieronder zijn alvast een paar onderwerpen gegeven. Hier maak je in ieder geval foto's van:
 - je school
 - klassenfoto of een foto van je klasgenoten
 - het Van Gogh Huis
 - moderne vervoersmiddelen
 - verschillende huizen
 - straatbeeld
 - kleding van de mensen nu
 - omgeving / landschap rond Nieuw-Amsterdam
 - mensen die aan het werk zijn

Bedenk samen nog vier onderwerpen om foto's van te maken.

4. Je juf of meester vertelt je wanneer je naar buiten mag om de foto's te maken.
5. Print de foto's uit. Pak ook de oude afbeeldingen erbij. Leg de foto's die jullie bij elkaar vinden horen samen.
6. Plak de foto's in groepjes op de poster.
7. Schrijf bij ieder groepje foto's in het kort:
 - de belangrijkste verschillen tussen vroeger en nu
 - de belangrijkste overeenkomsten tussen vroeger en nu
 - wat jullie het meeste opvalt aan de foto's
8. Hang de poster op in de klas. Vertel de klas jullie belangrijkste conclusies over het leven vroeger en nu in Nieuw-Amsterdam.

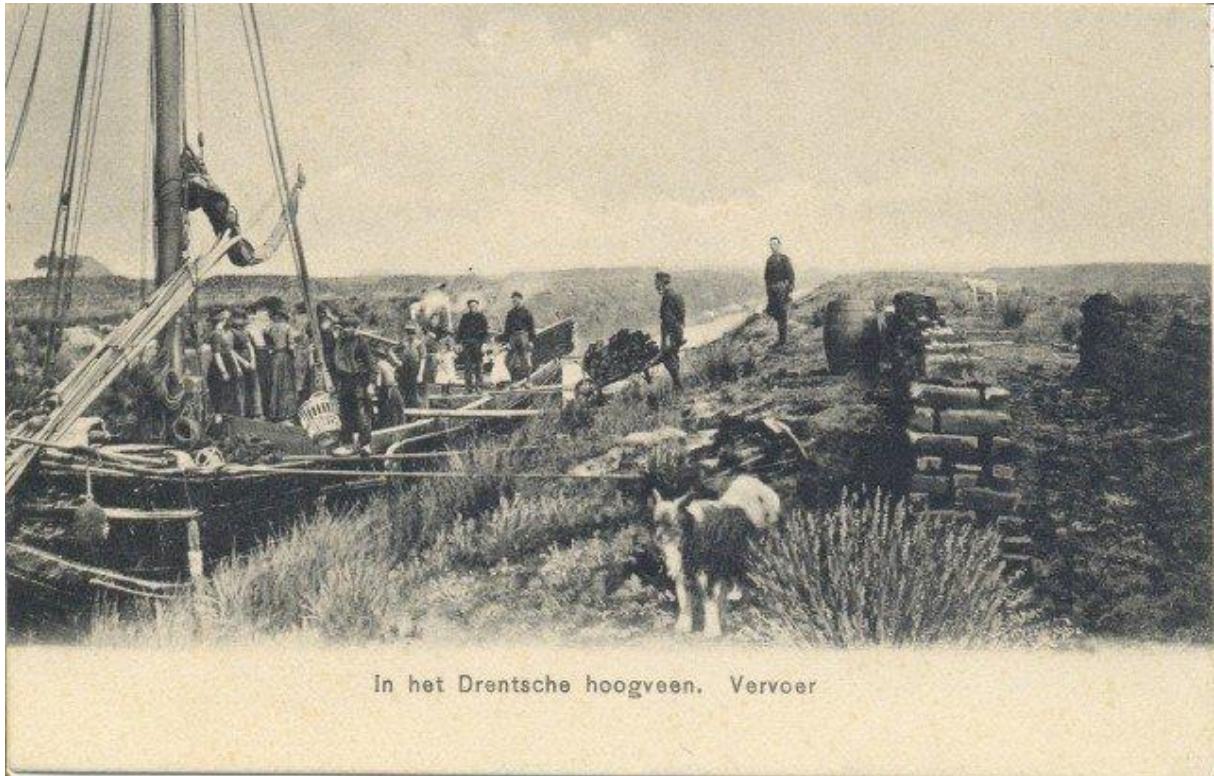
9. Fotobladen

Christelijke School, Nieuw-Amsterdam rond 1906

Het Van Gogh Huis rond 1900.

Een trekschuit, het vervoersmiddel in het Drentse hoogveen.

De korfbalvereniging rond 1918.

Villa Echtenstein, Nieuw-Amsterdam

Wonen in een plaggenhut in het veen.

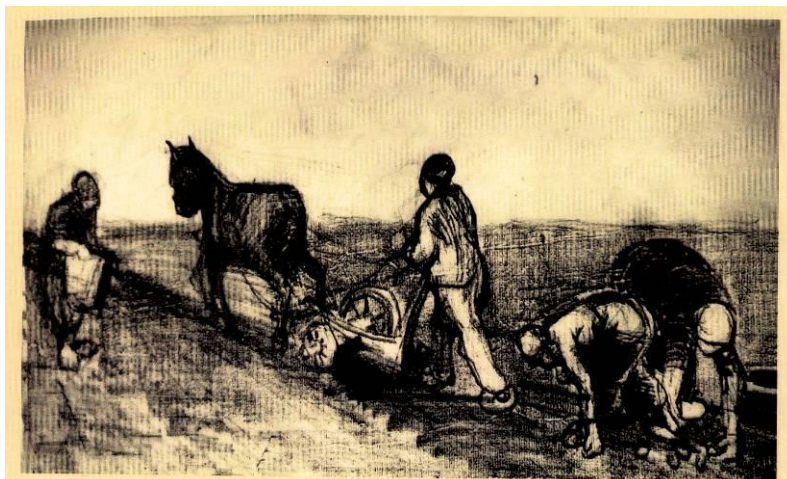
Tekeningen en schilderijen die Vincent van Gogh in de omgeving van Nieuw-Amsterdam maakte:

De Turfschuit, 1883.

Moerassig landschap, Hoogeveen, 1883.

Ploeger met drie vrouwen, Nieuw-Amsterdam, 1883.

Achtergrondinformatie over het leven in Nieuw-Amsterdam in de negentiende eeuw

Nieuw-Amsterdam/Veenoord was de eerste veenkolonie in zuidoost Drenthe. De meeste mensen werkten in het veen of waren kanalengraver. Veenarbeid was seizoenswerk en het loon werd niet altijd van te voren afgesproken. Vaak kregen de arbeiders maar weinig betaald. 's Zomers werd turf gegraven en 's winters werd land aangemaakt. Veel veenarbeiders zijn zo landbouwer of tuinder geworden. Er werd vooral boekweit en rogge verbouwd.

Vanaf 1875 stonden er zes grote hotels en een aantal logementen in het Nieuw-Amsterdam/Veenoord. Kooplieden uit Zwolle, Meppel en Hogeveen overnachten in een van de hotels en gingen de volgende dag het veen in om hun koopwaar aan te bieden. Op de terugweg overnachtten ze weer in Nieuw-Amsterdam. De dorpen werden dus druk bezocht. Hierdoor ontstonden er veel winkels, en kwam er een groot postkantoor. Ook verrezen er luxe villa's, zoals Echtenstein, Breehof en La Paix.

In de tweede helft van de negentiende eeuw ontstonden de eerste verenigingen in het dorp. In 1882 werd de bibliotheek opgericht en in 1901 werd het fanfarekorps Crescendo opgericht. In 1896 kwam er zelf een circus naar Nieuw-Amsterdam. Naast het harde werken in het veen was er dus ook de mogelijkheid tot vertier en vermaak.

Data

- 1853 Ontstaan Nieuw-Amsterdam / Veenoord

- 1857 Er werd een begin gemaakt met het graven van de Verlengde Hogeveense Vaart in Hogeveen.

- 1860 Bereikte men de venen van Noord en Zuidbarge.

- 1860 De eerste officiële turf wordt gegraven en het eerste schip met 62 ton turf vertrekt vanuit Nieuw-Amsterdam.

- 1863 Eerste school aan de huidige Schooldijk met 120 leerlingen. (hoek Ringlaan / Schooldijk)
In 1875 opent een school aan de Van Goghstraat, deze wordt ook gebruikt voor avondonderwijs en als 'breischool' (de school werd later gebruikt als gymzaal en deels als badhuis en is nu parkeerplaats Aol Meul).

- 1873 het gebouw van de Nederlands Hervormde kerk wordt in gebruik genomen

- 1883 Vincent van Gogh verblijft ruim 2 maanden in logement Scholte, het huidige Van Gogh Huis

- 1888 grote veenstaking, vanaf villa La Paix tot en met villa Echtenstein worden alle ramen ingegooid, bij 31 woningen / winkeliers. De volgende middag komen soldaten (totaal 21) uit Assen en deze moeten samen met 15 veldwachters de orde handhaven. Na nog een paar onrustige dagen worden afspraken gemaakt. De arbeiders hebben geen keus dan deze afspraken te accepteren omdat ze bang zijn hun baan te verliezen. De arbeiders die de ramen hebben ingegooid worden veroordeeld van 2 tot 6 maanden gevangenisstraf.

- 1890 eerste gemeentearts benoemd, C.T. Broekhoff

- 1899 eerste tram van Dedemsvaartse Stoomtramweg Mij (DSM) komt in Nieuw-Amsterdam

Meer informatie over de geschiedenis van Nieuw-Amsterdam kunt u vinden in de volgende boeken:

- Emmen, het groote vreugdeoord, Sis Hoek.
- 125 jaar Nieuw-Amsterdam / Veenoord, Sietse van der Hoek.

Les 3 - 'Naar het Van Gogh Huis'

Activiteit:	<i>Een bezoek brengen aan het Van Gogh Huis in Nieuw-Amsterdam.</i>
Doel:	<i>De leerlingen maken kennis met het pand en de kamer waarin Vincent van Gogh enkele maanden verbleef. De leerlingen leren meer over het leven van Vincent van Gogh. De leerlingen maken kennis met het leven in de negentiende eeuw. De leerlingen worden bewust de verschillen en overeenkomsten tussen Nieuw-Amsterdam in hun eigen tijd en in de tijd van Van Gogh. De leerlingen maken kennis met kunst en worden bewust dat kunst een onderdeel van de samenleving is.</i>
Duur:	<i>ca. 1,5 uur</i>
Lesmateriaal:	<i>meenemen: pen of potlood.</i>

Vorbereiding

- Zorg dat u op tijd voldoende begeleiders vraagt om de klas naar en in het Van Gogh Huis te begeleiden.
- Zorg dat u op tijd vervoer van school naar het museum regelt.
- Let er op dat alle leerlingen een potlood of een pen meenemen. In het museum maken zij een opdracht waarbij geschreven moet worden.
- Deel de klas in drie groepen van gelijke grootte in.

Uitvoering

In het museum zullen de leerlingen in drie verschillende onderdelen meer over Vincent van Gogh en Nieuw-Amsterdam te weten komen. Na ongeveer twintig minuten rouleren de groepen.

De onderdelen zijn:

1. 'De kamer van Vincent van Gogh'. Na een korte rondleiding door de kamer van Van Gogh, maken de leerlingen een opdracht met een schilderij. Van Gogh heeft het uitzicht vanuit zijn raam geschilderd. De leerlingen vergelijken het uitzicht van vroeger met dat van nu. Wat is er in Nieuw-Amsterdam hetzelfde gebleven en wat is er veranderd in de loop der tijd?
2. Rondleiding met film.
3. Schilderen als Vincent van Gogh.

Verwerking

Een plenaire afsluiting in het museum, waarin de verschillende onderdelen worden geëvalueerd door middel van een evaluatieformulier.

Opdracht

Vincent van Gogh keek vaak uit het raam op zijn kamertje naar het leven in Nieuw-Amsterdam. Hij maakte een schilderij van het uitzicht. Dat schilderij zie je hieronder. Kijk nu eens uit het raam. Lijkt het uitzicht van vroeger nog op dat van nu? Wat is er veranderd en wat is hetzelfde gebleven? Dat ga jij onderzoeken door het vragenschema in te vullen.

Vroeger:
Vincent van Gogh, Ophaalbrug in Nieuw-Amsterdam, 1883

Nu:

Maak hier een tekening van het uitzicht nu

	Vroeger	Nu
Hoeveel huizen zie je?		
Wat voor huizen zijn het?		
Staan er nu huizen die er vroeger ook al stonden?		
Is het druk op straat?		
Zie je vervoersmiddelen je, zo ja, welke?		
Hoeveel mensen zijn er op straat?		
Wat voor kleding dragen zij?		
Wat valt op aan de aankleding van de straat? (bomen, lantaarnpalen, bankjes, verkeersborden etc.)		
Wat vind je het/de grootste verschil(len)?		
Welke overeenkomst(en) zie je?		
Kijk je liever naar het uitzicht van Van Gogh of vind je het hedendaagse uitzicht mooier? Waarom?		

In het Van Gogh Huis 2 – Rondleiding met film

De leerlingen krijgen een rondleiding door het gedenkhuis en bekijken een korte film over Vincent van Gogh in Drenthe.

De film duurt 9 minuten en gaat onder andere over de schilderijen die Van Gogh in Drenthe maakte, het Drentse landschap. Een acteur speelt Vincent van Gogh en hij citeert uit de brieven die Van Gogh in Drenthe schreef.

In het Van Gogh Huis 3 – Schilderen als Van Gogh

Tijdens de schilderles in het museum leren de leerlingen meer over schildertechnieken, vlakverdeling en het mengen van kleuren.

Voorbeelden van schilderonderwerpen die tijdens de museumles aan bod kunnen komen zijn:

- portret
- zelfportret
- stilleven

Les 4 – Een brief schrijven aan Vincent van Gogh

- Activiteit:** *Het schrijven van een brief uit naam van Vincent van Gogh aan zijn broer Theo en hier een tekening van een schilderij bij maken.*
- Doel:** *De leerlingen oefenen met inleving en standplaatsgebondenheid
De leerlingen verwerken wat ze in de voorgaande lessen over Vincent van Gogh en Nieuw-Amsterdam geleerd hebben door het schrijven van een brief in hun eigen woorden.*
- Duur:** *ca. 45 minuten à 1 uur*
- Lesmateriaal:** *Opdrachtenblad*

Vorbereiding:

- Kopieer het opdrachtenblad
- Verzamel bruine, zwarte, witte, oker en donkergroene en donkerrode kleurpotloden of oliepastels in deze tinten
- Tekenpapier halveren

U kunt de opdracht inleiden met een klassengesprek waarin de hoofdlijnen van het leven van Vincent van Gogh en het leven in Nieuw-Amsterdam in de tijd van Van Gogh nog eens aan bod komen. De leerlingen kunnen uit het klassengesprek inspiratie opdoen voor het schrijven van hun brief.

Uitvoering:

De leerlingen werken zelfstandig aan het schrijven van de brief en maken vervolgens een tekening van het nieuwe schilderij van Vincent van Gogh.

Verwerking:

U kunt deze opdracht klassikaal nabespreken door de leerlingen stukjes uit hun brief aan elkaar te laten voorlezen en de tekeningen met elkaar te vergelijken.

- Waarom heeft de leerling gekozen om juist dit te schrijven?
- In hoeverre vinden de klasgenoten dit een authentieke brief van Van Gogh?
- Welke onderwerpen voor zijn het vaakste getekend? Waarom juist deze onderwerpen?
- Wat vertellen de brieven en de tekeningen over het leven in Nieuw-Amsterdam in de negentiende eeuw?
- Wat vertellen de brieven en tekeningen over Vincent van Gogh?

U kunt deze verwerkingsopdracht vervangen of uitbreiden door de leerlingen één van de optionele verwerkingsopdrachten te laten maken. Deze opdrachten, het maken van een kijkdoos of een poster staan op pagina 31 en 32 van deze docentenhandleiding beschreven.

Optionele verwerkingsopdrachten

Poster Vincent van Gogh

Deze opdracht maak je samen.

Nodig:

- groot vel papier
- oude foto's Nieuw-Amsterdam
- kleurenkopie of prints schilderijen Van Gogh
- stiften
- schaar en lijm
- (computer met internet)

Internet:

<http://www.dorpsarchief.nl/index.html>. Hier kun je oude foto's van Nieuw-Amsterdam vinden

Jullie gaan samen een poster maken over de tijd dat Vincent van Gogh in Nieuw-Amsterdam doorbracht.

Op de poster geef je in ieder geval informatie over:

- Wie Vincent van Gogh was
- Wanneer hij in Nieuw-Amsterdam was en waar hij verbleef
- Wat voor schilderijen hij in Nieuw-Amsterdam maakte
- Hoe de mensen in de tijd van Vincent van Gogh in Nieuw-Amsterdam leefden

1. Zoek informatie voor jullie poster.
2. Bedenk een goede titel, en schrijf die boven aan het vel papier.
3. Bedenk hoe je de informatie duidelijk weer kunt geven. Een goede poster bevat niet te veel tekst. Je moet direct kunnen zien waar het om gaat.
4. Maak de poster.
5. Presenteer jullie poster aan de klas.

2. Kijkdoos Vincent van Gogh

Deze opdracht maak je samen.

In deze opdracht gaan jullie een kijkdoos maken, waarin je kunt zien hoe Vincent van Gogh en de mensen in Nieuw-Amsterdam leefden.

Nodig:

- schoenendoos
- kleurenkopie op prints schilderijen Van Gogh
- oude foto's Nieuw-Amsterdam
- stevig karton
- vliegerpapier
- gekleurd papier
- verf
- schaar en lijm
- (computer met internet)

Internet:

<http://www.dorpsarchief.nl/index.html>. Hier kun je oude foto's van Nieuw-Amsterdam vinden

1. Bedenk samen wat je in je kijkdoos wilt laten zien. Zoek er materiaal bij. Oude foto's van Nieuw-Amsterdam kun je bijvoorbeeld op internet vinden. Net als de schilderijen van Vincent van Gogh.
2. Knip een rechthoek uit de deksel van de schoendoos. Plak vliegerpapier tegen de onderzijde van de deksel.
Knip een kijkgat aan de korte kant van de schoendoos.
3. Richt je kijkdoos in. Je kunt bijvoorbeeld een klein stukje van Nieuw-Amsterdam namaken, of Vincent van Gogh laten schilderen in de omgeving van Nieuw-Amsterdam.
Gebruik hiervoor de oude foto's en schilderijen van Van Gogh. Die kun je op karton plakken en er onderdelen uitknippen. Als je er een plakrandje ondermaakt, kun je ze in je kijkdoos plakken.
4. Versier de buitenkant van de kijkdoos. Schilder de doos bijvoorbeeld in de kleuren die Vincent van Gogh in zijn schilderijen gebruikte.
5. Laat de kijkdoos aan je klasgenoten zien.

Antwoorden

Les 1

Opdracht tijdbalk:

- a. –
- b. Geboortedatum: 30 maart 1853; Sterfdatum 29 juli 1890
- c. 1883
- d. Tijd van burgers en stoommachines
- e. –
- f. Tijd van televisie en computer
- g. –

Les 2

Opdracht 1

- a. trein. Ja, we reizen nog steeds met de trein
- b. 'dwars door de veenderijen' en 'het schijnt hier prachtig te wezen tot Assen toe.'

Opdracht 2

- a. De mensen wonen in hutten gemaakt van plaggen en stokken.
- b. Arm, rijke mensen wonen in stenen huizen.

Opdracht 3

- a. Trekschuit
- b. Het schip wordt getrokken. Dat kon door mensen of dieren (paarden) gedaan worden.
- c. Auto
- d. Ongeveer een half uur.
- e. Plaggenhutten en boerderijtjes
- f. Landschap: hier en daar wat huisjes, een paar bomen, moerassen, stapels turf, mager vee.

Opdracht 4

Nee, - er waren – zoals op de kaart te zien is, nauwelijks wegen in de tijd van Vincent van Gogh. Je kon dus veel sneller met de trekschuit.